

Vabariigi Valitsuse määruse „Kaitseväe ja Kaitseliidu riiklikku järelevalvesse kaasamise tingimused ja kord” eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1 Sisukokkuvõte

Vabariigi Valitsuse määruse „Kaitseväe ja Kaitseliidu riiklikku järelevalvesse kaasamise tingimused ja kord” kehtestatakse korrakaitseaduse (edaspidi *KorS*) § 82⁴ lõike 1 alusel. Määrusega kehtestatakse Kaitseväe ja Kaitseliidu riiklikku järelevalvesse kaasamise täpsem tingimused ja kord, sealhulgas kaasamise taotlemise ja otsustamise kord, kaasatud kaitseväelaste ja Kaitseliidu liikmete alluvuse küsimused, väljaõppe kord ja õpiväljundid, eritunnuse kirjeldus ja kasutamise nõuded ning kaasamise ja väljaõppega kaasneva kulu hüvitamise kord. Määrus reguleerib sealjuures Kaitseväe ja Kaitseliidu riiklikku järelevalvesse kaasamist nii riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega kui ka ilma selle volitusega.

Kehtivas õiguses reguleerib Kaitseväe ja Kaitseliidu kaasamise korralduslikke küsimusi ja eritunnuse kasutamist Vabariigi Valitsuse 18. detsembri 2015. a määrus nr 144 „Kaitseväe ja Kaitseliidu politsei ülesannete täitmise, päästesündmuse lahendamise ning eriolukorra tööde tegemise kaasamise kord” (edaspidi *määrus nr 144*) siseministri 11. jaanuari 2016. a määrus nr 3 „Avaliku korra kaitses osaleva kaitseväelase ja Kaitseliidu tegevliikme ohutusvesti ning kasutatava Kaitseväe ja Kaitseliidu sõiduki tähistuse kirjeldus, kasutamise nõuded ning vormiriietuse ja ohutusvesti kandmise ja sõiduki tähistamise erandid”. Määrus nr 144, mis käsitleb üksnes kaasamist ilma vahetu sunni kohaldamise volitusega, on kehtestatud hädaolukorra seaduse § 34 lõike 2, Kaitseliidu seaduse § 4 lõike 3, Kaitseväe korralduse seaduse § 3 lõike 3 ja päästeseaduse § 31¹ lõike 2 alusel. 1. oktoobril 2026 jõustub kriisiolukorra ja riigikaitse seadus (edaspidi *KORKS*), millega tunnistatakse nimetatud volitusnormid kehtetuks.¹ Volitusnormide kehtetuks tunnistamise korral muutuvad kehtetuks selle alusel antud määrused, mistõttu kehtestatakse käesoleva eelnõuga uus määrus. Alates 1. oktoobrist 2026 reguleeritakse Kaitseväe ja Kaitseliidu riiklikku järelevalvesse kaasamist KorSi ühtsetel alustel² nii riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega kui ka ilma selle volitusega kaasamise korral.

Kaitseväe ja Kaitseliidu riiklikku järelevalvesse kaasamise eesmärk on võimaldada nende isikute ja vahendite kasutamist korrakaitseorgani ülesannete täitmise toetamiseks olukorras, kus korrakaitseorgan ei saa ülesannet ise ega vabatahtlikult kaasatud isiku abil õigel ajal või piisavalt tulemuslikult täita. Kaasamine on seega täiendav ja erandlik abinõu, mida kasutatakse üksnes vajaduse korral ning nii kaua, kui korrakaitseorgani enda võimekus ei ole ülesande täitmiseks piisav. Kaitseväge ja Kaitseliitu ei kaasata avaliku korra eest vastutava isiku asemel avaliku korra kaitsmise kohustust täitma, vaid konkreetse korrakaitseorgani riikliku järelevalve ülesande

¹ Kriisiolukorra ja riigikaitse seadus (edaspidi *KORKS*). – RT I, 30.06.2026, 1.

² Korrakaitseaduse (edaspidi *KorS*) § 82¹-82⁴. – RT I, 09.07.2026, 55.

täitmisel. Kaasatud kaitseväelased ja Kaitseliidu liikmed tegutsevad seejuures korrakaitseorgani juhtimisel või tema korralduste alusel ning kaasamine ei tohi põhjendamatult takistada Kaitseväge ega Kaitseliidu põhiülesannete täitmist. KorSis sätestatud regulatsiooni eesmärk on võimaldada korrakaitseorganil vajaduse korral saada kiiresti ja paindlikult lisajõudu ning vahendeid.

Määrusega reguleeritakse Kaitseväge ja Kaitseliidu kaasamist KorS § 82¹ lõikes 2 nimetatud järgmiste riikliku järelevalve ülesannete täitmisel³:

- 1) päästesündmuse lahendamine, otsingutööde tegemine maismaal lennuõnnetuse korral ja demineerimistöö;
- 2) kriisiolukorra lahendamine;
- 3) liikluse korraldamine ja reguleerimine ning turvalisuse tagamine, sealhulgas kriisiolukorra ajal;
- 4) riigipiiri valvamine;
- 5) politsei ja piirivalve seaduses ning selle alusel määratud isikute kaitsmine ja objektide valvamine;
- 6) kriisiolukorra ja riigikaitse seaduse alusel määratud alaliselt või ajutiselt kaitstava olulise tähtsusega objekti kaitsmine;
- 7) ühiskonna toimimise seisukohast oluliste võrgu- ja infosüsteemide kaitsmine;
- 8) riigivastaste, avaliku rahu vastaste ja üldohtlike süütegude toimepanemise ennetamine, väljaselgitamine ja tõrjumine ning korrarikkumise kõrvaldamine;
- 9) ulatusliku evakuitsiooni läbiviimine ja varjumise korraldamine;
- 10) isikute ja vara kaitse mehitamata õhusõiduki eest.

Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamise taotluse esitab kaasav korrakaitseorgan. Kaasavaks korrakaitseorganiks on vastavalt pädevusele Politsei- ja Piirivalveamet, Kaitsepolitseiamet, Päästeamet, Riigi Infosüsteemi Amet või kriisiolukorra lahendamise eest vastutav asutus, kes on asjaomase riikliku järelevalve ülesande täitmisel korrakaitseorgan.

1.2 Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Kaitseministeeriumi õigusosakonna ametnik (oigusloome@kaitseministeerium.ee). Eelnõule on teinud juriidilise kontrolli õigusloome nõunik. Eelnõule tehakse keeletoimetus peale eelnõude infosüsteemis kooskõlastamist.

1.3 Eelnõu seos teiste õigusaktidega

Eelnõu on seotud 1. oktoobril 2026 jõustuva KORKSiga, millega muudeti muu hulgas KorSi ning millega koondatakse Kaitseväge ja Kaitseliidu riiklikku järelevalvesse kaasamise regulatsioon KorSi.

³ KorS § 82¹ lõige 2. – RT I, 09.07.2026, 55.

KORKSi muudatustega muutuvad kehtetuks järgmiste määruste volitusnormid:

- Vabariigi Valitsuse 18. detsembri 2015. a määrus nr 144 „Kaitseväe ja Kaitseliidu politsei ülesannete täitmise, päästesündmuse lahendamise ning eriolukorra tööde tegemise kaasamise kord“;
- Vabariigi Valitsuse 3. juuli 2014. a määrus nr 108 „Kaitseliidu kaasamise tingimused ja kord küberturvalisuse tagamisel“⁴;
- Siseministri 11. jaanuari 2016. a määrus nr 3 „Avaliku korra kaitses osaleva kaitsevälase ja Kaitseliidu tegevliikme ohutusvesti ning kasutatava Kaitseväe ja Kaitseliidu sõiduki tähistuse kirjeldus, kasutamise nõuded ning vormiriietuse ja ohutusvesti kandmise ja sõiduki tähistamise erandid“⁵.

Käesoleva määrusega koondatakse nimetatud regulatsioonide asjakohased küsimused ühtsesse määrusesse ning viiakse need kooskõlla 1. oktoobril 2026 jõustuva KorSi regulatsiooniga. Muu hulgas reguleeritakse senise Kaitseliidu liikmete küberturvalisuse tagamise kaasamise asemel KorSi tähenduses Kaitseväe ja Kaitseliidu kaasamist ühiskonna toimimise seisukohast oluliste võrgu- ja infosüsteemide kaitsmise riikliku järelevalve ülesande täitmise.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb üheksast paragrahvist.

Eelnõu §-ga 1 sätestatakse määruse reguleerimis- ja kohaldamisala ning terminid.

Määrus reguleerib Kaitseväe ja Kaitseliidu kaasamist nii riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega kui ka ilma selle volitusega (**lõige 1**). **Lõiked 2 ja 3** sätestavad Kaitseväe ja Kaitseliidu kaasamise käesoleva määruse tähenduses.

Kaitseväe kaasamise korral võivad riiklikus järelevalves osaleda kaitsevälased. Kaitseliidu kaasamise korral võivad riiklikus järelevalves osaleda Kaitseliidus sõjaväelise auastmega rahuaja ametikohal olevad tegevvälased ning Kaitseliidu liikmed Kaitseliidu seaduses (edaspidi *KaLS*) sätestatud ulatuses. Riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega võib KorS § 82² lõike 1 kohaselt kaasata üksnes nõutava väljaõppe läbinud kaitsevälase ja Kaitseliidu tegevliikme.

Kaitseliidu toetajaliige võib KaLS § 26 lõike 3 kohaselt osaleda riiklikus järelevalves, kuid teda ei või kaasata riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega. KaLS § 27 lõike 4 kohaselt võib sama paragrahvi lõike 2 punkti 2 alusel valitud auliiget kaasata KaLS § 4 lõike 1

⁴ Vabariigi Valitsuse 3. juuli 2014. a määrus nr 108 „Kaitseliidu kaasamise tingimused ja kord küberturvalisuse tagamisel“. – RT I, 10.07.2014, 3.

⁵ Siseministri 11. jaanuari 2016. a määrus nr 3 „Avaliku korra kaitses osaleva kaitsevälase ja Kaitseliidu tegevliikme ohutusvesti ning kasutatava Kaitseväe ja Kaitseliidu sõiduki tähistuse kirjeldus, kasutamise nõuded ning vormiriietuse ja ohutusvesti kandmise ja sõiduki tähistamise erandid“. – RT I, 09.06.2016, 9.

punktides 1–6 sätestatud Kaitseliidu ülesannete täitmisel ning KaLS § 4 lõike 2 alusel riiklikku järelevalvesse, mis toimub ilma vahetu sunni kohaldamise volitusega päästesündmuse või kriisiolukorra lahendamise eesmärgil. KaLS § 27 lõike 5 kohaselt võib sama paragrahvi lõike 2 punkti 3 alusel valitud auliiget kaasata üksnes KaLS § 4 lõike 1 punktides 1 ja 3–6 sätestatud Kaitseliidu ülesannete täitmisel ning tema riiklikku järelevalvesse kaasamist seadus ette ei näe.

Kaasatud isikud võivad kasutada Kaitseväge või Kaitseliidu valduses olevaid ülesande täitmiseks vajalikke vahendeid, sealhulgas tööriistu, sõidukeid ja ärakasutatavaid asju, mille valitsemist ei anta üle ega mida ei anta kaasavale korrakaitseorganile kasutamiseks riigivarasest või Kaitseliidu seaduse alusel.

Lõikes 4 sätestatakse, et Kaitseväge või Kaitseliidu esindaja osalemist sündmuse või kriisiolukorra lahendamiseks moodustatud juhtimis- ja koostöövormis üksnes teabevahetuse, nõustamise või tegevuse koordineerimise eesmärgil ei käsitata Kaitseväge või Kaitseliidu riiklikku järelevalvesse kaasamisena. Lõikega 4 säilitatakse ka senises regulatsioonis kasutatud põhimõtet. Kehtiva Vabariigi Valitsuse 18. detsembri 2015. a määruse nr 144 „Kaitseväge ja Kaitseliidu politsei ülesannete täitmisel, päästesündmuse lahendamisel ning eriolukorra tööde tegemisel kaasamise kord“ § 1 lõike 6 kohaselt ei loeta Kaitseväge ja Kaitseliidu kaasamiseks nende esindamist päästesündmuse lahendamiseks moodustatud staabis. Uues määruses ei seota erandit üksnes päästesündmuse lahendamiseks moodustatud staabiga, vaid see hõlmab ka muid sündmuse või kriisiolukorra lahendamiseks moodustatud juhtimis- ja koostöövorme.

Eelnõu §-ga 2 sätestatakse kaasamise taotlemine. Paragrahvis 2 määratakse kindlaks, milline korrakaitseorgan võib vastava riikliku järelevalve ülesande täitmiseks taotleda Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamist, kellele taotlus esitatakse, millised andmed tuleb taotluses märkida ning kuidas taotlust menetletakse. Samuti nähakse ette erisus kiireloomuliseks juhuks, kui Kaitseväge või Kaitseliidu viivitamatu kaasamine on vajalik inimesi, vara või keskkonda ähvardava ohu tõttu.

Lõikes 1 sätestatakse riikliku järelevalve ülesanded, mille täitmiseks esitab Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamise taotluse oma pädevuse piires Politsei- ja Piirivalveamet või Kaitsepolitseiamet. Säte ei anna Politsei- ja Piirivalveametile ega Kaitsepolitseiametile uusi riikliku järelevalve ülesandeid ega laienda nende pädevust. Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamist saab taotleda üksnes see asutus, kes on konkreetse ülesande täitmisel pädev korrakaitseorgan. **Lõike 1 punktides 1–7** nimetatud ülesanded vastavad KorS § 82¹ lõikes 2 sätestatud riikliku järelevalve ülesannetele, mille puhul võib Kaitseväge ja Kaitseliitu kaasata Politsei- ja Piirivalveameti või Kaitsepolitseiameti ülesannete täitmise toetamiseks.

Punktis 1 sätestatakse Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamise taotlemine otsingutööde tegemiseks maismaal lennuõnnetuse korral. Politsei ülesanne teha otsingutöid maismaal lennuõnnetuse korral on sätestatud politsei ja piirivalve seaduse § 3 lõike 1 punktis 5. Tegemist on ülesandega, mille täitmisel on olnud võimalik Kaitseväge kaasata ka senise regulatsiooni alusel. Kaasav korrakaitseorgan on Politsei- ja Piirivalveamet.

Punktis 2 sätestatakse Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamise taotlemine liikluse korraldamiseks ja reguleerimiseks ning turvalisuse tagamiseks. Liikluse korraldamise eesmärk on sätestatud liiklusseaduse § 6 lõikes 1 ning liikluse reguleerimine liiklusseaduse §-s 8. Liiklusseaduse § 6 lõike 1 kohaselt on liikluse korraldamise eesmärk tagada häireteta, sujuv, võimalikult kiire, ohutu ja keskkonda minimaalselt kahjustav liiklus. Liiklusseaduse § 8 lõike 1 kohaselt reguleerib reguleerija liiklust juhul, kui seda on vaja teha liikluskorraldusvahendite märguannetest erineval viisil või kui olemasolevad liikluskorraldusvahendid ei taga teatud ajavahemikul liikluse normaalset kulgu, liiklustakistuste või -ummikute korral, samuti muudel juhtudel, kui liiklus on häiritud. Liiklusseaduse § 8 lõike 3 punkti 1¹ kohaselt võib kriisiolukorra ajal liiklust omandatud pädevuse piires reguleerida sellekohase väljaõppe saanud korrakaitseorgani poolt riiklikku järelevalvesse kaasatud reguleerija Kaitseväest või Kaitseliidust. Sellest tuleb eristada liiklusseaduse § 8 lõike 3 punktis 1 sätestatud Kaitseväge ja Kaitseliidu reguleerija õigust reguleerida liiklust Kaitseväge ja Kaitseliidu sõidukite kolonni liikluses osalemise korral.

Punkti 3 kohaselt esitab Politsei- ja Piirivalveamet taotluse Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamiseks riigipiiri valvamisest. Ülesanne vastab KorS § 82¹ lõike 2 punktile 4. Riigipiiri valvamise sisu tuleneb riigipiiri seaduse § 9⁴ lõikest 1, mille kohaselt on riigipiiri valvamine patrull- ja vaatlustegevus maismaal, merel ja piiriveekogudel eesmärgiga ennetada, selgitada välja ja tõkestada selleks mitte ettenähtud kohas ja ajal toimuvat piiriületust ning piiriülest kuritegevust, sealhulgas isikute ja kauba ebaseaduslikku üle piiri toimetamist ning kontrollida riigis viibimise õiguslikke aluseid. Politsei ja piirivalve seaduse § 3 lõike 1 punkti 6 kohaselt kuulub piirivalve valdkonna asjade korraldamine politsei ülesannete hulka. Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamine võib hõlmata riigipiiri valvamiseks vajalikku patrull- ja vaatlustegevust taotluses ja kaasamise otsuses määratud ulatuses. Kaasav korrakaitseorgan on Politsei- ja Piirivalveamet.

Punkti 4 kohaselt esitab Politsei- ja Piirivalveamet taotluse Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamiseks politsei ja piirivalve seaduses ning selle alusel määratud isikute kaitsmise ja objektide valvamisest. Ülesanne vastab KorS § 82¹ lõike 2 punktile 5. Politsei ja piirivalve seaduse § 3 lõike 1 punkti 8 kohaselt kuulub politsei ülesannete hulka Vabariigi Presidendi ja tema perekonna, samuti seaduses sätestatud juhul ametist lahkunud presidendi, peaministri, välisriigi riigipeade, valitsusjuhtide ja välisministrite kaitsmine. Lisaks hõlmab ülesanne Politsei- ja Piirivalveameti peadirektori või tema volitatud isiku poolt politsei ja piirivalve seaduse § 3 lõike 3 alusel määratud isikute kaitsmist. Objektide valvamise puhul hõlmab ülesanne Vabariigi Valitsuse poolt politsei ja piirivalve seaduse § 3 lõike 4 alusel määratud objektide ning Politsei- ja Piirivalveameti peadirektori poolt sama paragrahvi lõike 4² alusel määratud objektide valvamist.

Kaitseväge ja Kaitseliidu kaasamine võimaldab vajaduse korral toetada Politsei- ja Piirivalveametit nimetatud isikute kaitsmisel ja objektide valvamisel, kui KorS § 82¹ lõikes 1 sätestatud kaasamise tingimused on täidetud. Kaasav korrakaitseorgan on Politsei- ja Piirivalveamet.

Punkti 5 kohaselt esitab Politsei- ja Piirivalveamet või Kaitsepolitseiamet oma pädevuse piires taotluse Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamiseks KORKSis alusel määratud alaliselt või ajutiselt kaitstava olulise tähtsusega objekti kaitsmisse. Ülesanne vastab KorS § 82¹ lõike 2 punktile 6.

KORKS § 24 kohaselt hõlmab objektikaitse objekti füüsiliseks kaitseks vajalike meetmete rakendamist ja objekti valvet. Maa-ala, ehitise või seadme võib määrata alaliselt või ajutiselt kaitstavaks olulise tähtsusega objektiks, mille kaitse korraldamisel rakendatakse seaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktis sätestatud täiendavaid kaitsemeetmeid. Alaliselt kaitstavaks olulise tähtsusega objektiks määrab maa-ala, ehitise või seadme Vabariigi Valitsus korraldusega. Ajutiselt kaitstavaks olulise tähtsusega objektiks määrab selle üldjuhul sisejulgeoleku tagamise valdkonna eest vastutav minister ning sõjalise riigikaitse toimimisega seotud või Kaitseministeeriumi valitsemisalas oleva julgeolekuasutuse kasutatava objekti sõjalise riigikaitse korraldamise valdkonna eest vastutav minister. Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamine võimaldab vajaduse korral kasutada nende isikkoosseisu ja vahendeid sellise objekti füüsilise kaitse ja valve toetamiseks, kui KorS § 82¹ lõikes 1 sätestatud kaasamise tingimused on täidetud.

Punktis 6 sätestatakse Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamise taotluse esitamine riigivastaste, avaliku rahu vastaste ja üldohtlike süütegude toimepanemise ennetamiseks, väljaselgitamiseks ja tõrjumiseks ning korrarikkumise kõrvaldamiseks. Ülesanne vastab KorS § 82¹ lõike 2 punktile 8. Kaitseväge ja Kaitseliitu võib kaasata riigivastaste (KarSi 15. peatükk), avaliku rahu vastaste (KarSi 16. peatükk) ning üldohtlike (KarSi 22. peatükk) süütegude toimepanemise ohu ennetamise, väljaselgitamise, tõrjumise ja korrarikkumise kõrvaldamise. Kaasav korrakaitseorgan on üldjuhul PPA, kuid teatud süütegude puhul võib see olla ka Kaitsepolitseiamet.

Punkti 7 sätestatakse Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamise taotluse esitamine isikute ja vara kaitsmiseks mehitamata õhusõiduki eest. Ülesanne vastab KorS § 82¹ lõike 2 punktile 10. Selle eesmärk on võimaldada kaasata Kaitseväge ja Kaitseliitu avaliku korra tagamiseks isikute ja vara kaitsmisel mehitamata õhusõidukist tuleneva ohu eest. Näiteks võimaldab alus kasutada Kaitseväge ja Kaitseliidu abi suurürituste ajal avaliku korra tagamisel. Mehitamata õhusõidukist tulenev oht võib ohustada muu hulgas isikute elu ja tervist ning vara.

Kaasamise taotluse esitab Politsei- ja Piirivalveamet või Kaitsepolitseiamet oma pädevuse piires. Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamist KorS § 82¹ alusel tuleb eristada Kaitseväge korralduse seaduses sätestatud Kaitseväge edasilükkamatust pädevusest mehitamata õhusõidukist lähtuva ohu tõrjumisel. Edasilükkamatu pädevus võimaldab Kaitseväel sekkuda juhul, kui Politsei- ja Piirivalveamet või muu pädev korrakaitseorgan ei saa või ei saa õigel ajal ohtu tõrjuda. KorS § 82¹ alusel kaasamine ja Kaitseväge edasilükkamatu pädevus ei ole üks ja sama tegevus

Eelnõu § 2 lõige 2 sätestab, millisel juhul kaasav korrakaitseorgan, s.t Päästeamet, esitab taotluse. Nendeks on päästesündmuse lahendamine ja demineerimistöö tegemine (**punkt 1**) ja ulatusliku evakuatsiooni läbiviimine ja varjumise korraldamine (**punkt 2**).

Punktis 1 sätestatud päästesündmuse lahendamisse ja demineerimistöösse on olnud võimalik Kaitseväge ja Kaitseliitu kaasata ka senise regulatsiooni alusel. PäästeS § 3 lõike 1 kohaselt on päästesündmus ootamatu olukord, mis vahetult ohustab füüsiliste või keemiliste protsesside kaudu inimese elu, tervist, vara või keskkonda tulekahju, loodusõnnetuse, plahvatus, liiklusõnnetuse, keskkonna reostuse või muu sarnase olukorra korral. PäästeS § 3 lõike 1¹ kohaselt on päästetöö päästesündmuse toimumisel, ohu tõrjumisel ja kõrvaldamisel ning päästesündmuse tagajärgede leevendamisel viivitamata rakendatavad, vältimatud ja edasilükkamatud tegevused. PäästeS § 3 lõike 1² kohaselt on demineerimistöö pommiohu, lahingumoonu ohu ja plahvatusohu tõrjumisega seotud tegevus. KorS § 82¹ lõike 2 punkti 1 kohaselt võib Kaitseväge ja Kaitseliitu kaasata muu hulgas päästesündmuse lahendamisse ja demineerimistöösse. Kaasav korrakaitseorgan on Päästeamet.

Punktis 2 sätestatakse Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamise taotluse esitamine ulatusliku evakuatsiooni läbiviimiseks ja varjumise korraldamiseks. Ülesanne vastab KorS § 82¹ lõike 2 punktile 9. KorSi regulatsioonis on ulatusliku evakuatsiooni läbiviimine ja varjumise korraldamine sätestatud eraldi riikliku järelevalve ülesandena, mille täitmisse võib KorS § 82¹ lõikes 1 sätestatud tingimustel kaasata Kaitseväge ja Kaitseliitu.

Eelnõu § 2 lõikes 3 sätestatakse, et Riigi Infosüsteemi Amet esitab taotluse Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamiseks ühiskonna toimimise seisukohast oluliste võrgu- ja infosüsteemide kaitsmise. Ülesanne vastab KorS § 82¹ lõike 2 punktile 7.

Senise regulatsiooni kohaselt võib Kaitseliitu kaasata küberturvalisuse tagamisse pädeva ametiasutuse juhtimisel. Kaitseliidu seaduse § 4 lõike 3 alusel kehtestatud Vabariigi Valitsuse määruse kohaselt hõlmab küberturvalisuse tagamine riigi toimimise või elutähtsa teenuse jaoks vajaliku info- ja kommunikatsioonitehnoloogia taristu toimepidevuse tagamiseks või toimepidevust ohustavate ohtude tõrjumiseks aktiivsete või passiivsete meetmete võtmist. Selliseks tegevuseks võib muu hulgas olla info- ja kommunikatsioonitehnoloogia lahenduste turvatestimine, digitaalse informatsiooni monitoorimine ja analüüsimine ning nuhkvara, pahavara ja arvutiviiruse analüüsimine. Kui KorS § 82³ lõike 1 punktis 3 nimetatud otsuses ei ole määratud teisiti, võib riiklikku järelevalvesse riikliku järelevalve meetmete kohaldamise volitusega kaasatud kaitseväelane või Kaitseliidu liige käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud ülesande täitmisel kohaldada KorS §-des 28 ja 30, § 32 lõigetes 1–4, §-des 38, 41, 42 ja 44, § 45 lõigetes 1, 2, 5 ja 6, §-s 45¹ ning §-des 46, 47, 48, 49, 50, 51 ja 52 sätestatud erimeetmeid.

KorSi regulatsioonis käsitatakse ühiskonna toimimise seisukohast oluliste võrgu- ja infosüsteemide kaitsmist riikliku järelevalve ülesandena, mille täitmisel võib kaasata nii Kaitseväge kui ka Kaitseliitu. Küberturvalisuse seaduse (edaspidi *KüTS*) § 1 lõike 1 kohaselt hõlmab seaduse reguleerimisala muu hulgas ühiskonna toimimise seisukohast oluliste ning riigi ja kohaliku omavalitsuse üksuse võrgu- ja infosüsteemide pidamise nõudeid, vastutust ja järelevalvet ning küberintsidentide ennetamise ja lahendamise aluseid. KüTSi § 14 lõike 1 järgi teeb KüTSis ja selle alusel kehtestatud õigusaktides sätestatud nõuete täitmise üle riiklikku ja haldusjärelevalvet Riigi Infosüsteemi Amet, kes on kõnealuses kontekstis korrakaitseorgan.

Lõikes 4 sätestatakse Kaitseväge või Kaitseliidu kriisiolukorra lahendamisse kaasamise taotluse esitamine. Taotluse esitab kriisiolukorra lahendamise eest vastutav asutus, kui ta on asjaomase riikliku järelevalve ülesande täitmisel korrakaitseorgan. KORKS § 36 lõike 5 kohaselt võib kriisiolukorra lahendamise eest vastutav asutus olla seaduses või riigi kriisiplaanis määratud valitsusasutus, elutähtsa teenuse toimepidevuse korraldaja või tema määratud asutus või kohaliku omavalitsuse üksuse ametiasutus. Kaitseväge või Kaitseliidu riiklikku järelevalvesse kaasamiseks ei piisa siiski üksnes sellest, et asutus on kriisiolukorra lahendamise eest vastutav asutus. Asutus peab olema ka selle riikliku järelevalve ülesande täitmisel korrakaitseorgan. Seetõttu sõltub kaasamise taotluse esitaja kriisiolukorra olemusest ja sellest, millise asutuse pädevusse asjaomase riikliku järelevalve ülesande täitmine kuulub.

Lõikes 5 sätestatakse, kellele esitatakse kaasamise taotlus. Taotluse adressaati tuleb eristada kaasamise otsustajast. KorS § 82³ lõike 1 kohaselt sõltub kaasamise otsustaja sellest, kas Kaitseväge või Kaitseliit kaasatakse riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega või ilma selleta. Ilma nimetatud volituseta kaasamise otsustab Kaitseväge puhul Kaitseväge juhataja või tema volitatud ülem ning Kaitseliidu puhul Kaitseliidu ülem või tema volitatud isik. Riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega kaasamise otsustab Vabariigi Valitsus Vabariigi Presidendi nõusolekul. Seetõttu esitatakse taotlus Kaitsevägele või Kaitseliidule kui asutusele ning taotluse edasine menetlemine sõltub taotletava kaasamise liigist.

Lõikes 6 sätestatakse andmed, mis tuleb Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamise taotluses esitada. Taotlus peab sisaldama kaasamise otsustamiseks vajalikke andmeid, sealhulgas andmeid, mille põhjal saab hinnata KorS § 82¹ lõikes 1 sätestatud kaasamise eelduste täidetust ning määrata KorS § 82³ lõikes 3 nimetatud kaasamise tingimused. Taotlusest peab selgelt nähtuma, kas Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamist taotletakse riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega või ilma selle volituseta. Lisaks peab taotlus sisaldama piisavalt asjaolusid, et oleks võimalik hinnata kõigi KorS § 82¹ lõikes 1 sätestatud kaasamise eelduste täidetust.

Punkti 1 kohaselt märgitakse taotluses kaasamise õiguslik alus ja ülesanne, mille täitmisel Kaitseväge või Kaitseliitu soovitakse kaasata. Selle põhjal peab olema võimalik kindlaks teha, millise KorS § 82¹ lõikes 2 nimetatud riikliku järelevalve ülesande täitmiseks kaasamist taotletakse.

Punkti 2 kohaselt märgitakse, kas kaasamist taotletakse riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega või ilma selle volitusega. Selle eristamine on vajalik, kuna KorS § 82³ lõike 1 kohaselt sõltub sellest kaasamise otsustaja. Ilma nimetatud volitusega kaasamise otsustab Kaitseväge puhul Kaitseväge juhataja või tema volitatud ülem ja Kaitseliidu puhul Kaitseliidu ülem või tema volitatud isik. Riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega kaasamise otsustab Vabariigi Valitsus Vabariigi Presidendi nõusolekul.

Punkti 3 kohaselt märgitakse taotluses kaasamise eesmärk ning põhjendatakse kaasamise vajadust. Taotlusest peab nähtuma, miks korrakaitseorgan ei saa ise ega vabatahtlikult kaasatud isiku abil õigel ajal või piisavalt tulemuslikult ohtu ennetada, välja selgitada või tõrjuda või korrarikkumist kõrvaldada ning millised selleks vajalikud muud vahendid tal puuduvad. Nende andmete esitamine võimaldab hinnata KorS § 82¹ lõikes 1 sätestatud kaasamise eelduste täidetust.

Punkti 4 kohaselt märgitakse taotluses kaasatavate isikute soovitud koguarv või selle ülempiir igal ajal. Andmed on vajalikud kaasamise ulatuse kindlaksmääramiseks. KorS § 82³ lõike 3 punkti 1 kohaselt määratakse kaasamise otsuses kaasatavate kaitseväelaste ja Kaitseliidu liikmete koguarv või selle ülempiir igal ajal.

Punkti 5 kohaselt märgitakse kaasatavate vahendite kirjeldus ja soovitud hulk. See võimaldab Kaitseväel või Kaitseliidul hinnata, milliseid tema valduses olevaid vahendeid ülesande täitmiseks vajatakse ja kas neid on võimalik kaasamiseks kasutada.

Punkti 6 kohaselt märgitakse taotluses kaasamise soovitud tähtaeg. KorS § 82³ lõike 3 punkti 2 kohaselt määratakse kaasamise otsuses kaasamise tähtaeg.

Punkti 7 kohaselt märgitakse taotluses ülesande täitmise piirkond või muu ruumiline või tehniline ulatus, kui see on asjakohane. Teave võimaldab piiritleda kaasamise tegeliku ulatuse lähtuvalt täidetava ülesande olemusest. Nõue võimaldab piiritleda kaasamise ulatuse vastavalt täidetava riikliku järelevalve ülesande olemusele. Ülesande täitmine ei pruugi olla seotud üksnes kindla geograafilise piirkonnaga. Eelkõige ühiskonna toimimise seisukohast oluliste võrgu- ja infosüsteemide kaitsmisel võib kaasamise ulatus olla määratletav tehniliselt, näiteks konkreetse võrgu- või infosüsteemi või selle osa kaudu. Seetõttu peab taotlusest vajaduse korral nähtuma, millises ruumilises või tehnilises ulatuses Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamist taotletakse.

Punkti 8 kohaselt märgitakse taotluses taotletavad riikliku järelevalve meetmed, relvad ja erivahendid juhul, kui need erinevad KorS § 82¹ lõigetes 5 ja 7 sätestatust. KorS § 82³ lõike 3 punkti 3 kohaselt määratakse kaasamise otsuses lubatud riikliku järelevalve meetmed, relvad ja erivahendid, kui need erinevad KorS § 82¹ lõigetes 5 ja 7 sätestatust. Seetõttu peab võimalik kõrvalekalle seaduses sätestatud ulatusest nähtuma juba kaasamise taotlusest.

Lõigetes 7 ja 8 sätestatakse kaasamise taotluse vorminõuded. Üldjuhul esitatakse Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamise taotlus kirjalikus vormis. Kirjalik vorm võimaldab fikseerida kaasamise aluse, eesmärgi, ulatuse ja muud otsustamiseks vajalikud asjaolud ning tagab kaasamise eelduste ja tingimuste kontrollitavuse. Kui inimesi, vara või keskkonda ähvardava ohu tõttu on Kaitseväge või Kaitseliitu vaja kaasata viivitamata, võib taotluse esitada ka muus vormis. Sellisel juhul tuleb taotlus kirjalikult vormistada niipea kui võimalik. Erand võimaldab kiireloomulises olukorras vältida viivitust, mis võiks kaasneda kirjaliku taotluse eelneva koostamisega, kuid säilitab kohustuse fikseerida kaasamise aluseks olnud asjaolud tagantjärele kirjalikult.

Lõikes 9 sätestatakse Kaitseväge ja Kaitseliidu tegevus pärast kaasamise taotluse saamist. Kaitseväge või Kaitseliit kontrollib esmalt taotluse vastavust määruses sätestatud nõuetele ning hindab oma võimet taotletud ülesannet täita ja kaasamise mõju oma põhiülesannete täitmisele.

Punkti 1 kohaselt kontrollib Kaitseväge või Kaitseliit, kas taotlus vastab määruses sätestatud nõuetele, sealhulgas kas taotluses on esitatud lõikes 6 nõutud andmed. Kaitseväge või Kaitseliit hindab oma võimet taotletud ülesannet täita ning kaasamise mõju oma põhiülesannete täitmisele. Hindamisel tuleb muu hulgas arvestada ülesande täitmiseks vajaliku isikkoosseisu ja vahendite olemasolu ning seda, kas nende kasutamine riikliku järelevalve ülesande täitmiseks võimaldab jätkata Kaitseväge või Kaitseliidu põhiülesannete nõuetekohast täitmist (**punkt 2**).

Punktis 3 sätestatakse edasine menetlus juhul, kui kaasamist taotletakse ilma riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega. Sellisel juhul korraldab Kaitseväge või Kaitseliit kaasamise otsuse ettevalmistamise. KorS § 82³ lõike 1 punktide 1 ja 2 kohaselt otsustab sellise kaasamise Kaitseväge puhul Kaitseväge juhataja või tema volitatud ülem ning Kaitseliidu puhul Kaitseliidu ülem või tema volitatud isik. **Punktis 4** sätestatakse edasine menetlus juhul, kui kaasamist taotletakse riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega. Sellisel juhul edastab Kaitseväge või Kaitseliit taotluse koos oma seisukohaga Kaitseministeeriumile Vabariigi Valitsuse korralduse eelnõu ettevalmistamiseks. Kaitseväge või Kaitseliidu seisukoht võimaldab korralduse eelnõu ettevalmistamisel arvestada muu hulgas taotletud ülesande täitmise võimalikkust ning kaasamise mõju Kaitseväge või Kaitseliidu põhiülesannete täitmisele. KorS § 82³ lõike 1 punkti 3 kohaselt otsustab sellise kaasamise Vabariigi Valitsus Vabariigi Presidendi nõusolekul.

Lõikes 10 sätestatakse taotluse edasine menetlus juhul, kui kaasamist taotletakse riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega. Pärast Kaitseväge või Kaitseliidu seisukoha saamist edastab taotluse esitanud asutus taotluse koos seisukohaga asjaomasele ministeeriumile Vabariigi Valitsuse korralduse eelnõu ettevalmistamiseks. See tähendab, et taotlus esitatakse ministeeriumile, kelle valitsemisalasse taotluse esitanud asutus kuulub. Kui taotluse

esitanud asutus ei kuulu ministeeriumi valitsemisalasse, edastatakse taotlus ministeeriumile, kelle vastutusvaldkonda asjaomase riikliku järelevalve ülesande täitmine kuulub.

Lõikes 11 sätestatakse asjaomase ministeeriumi ülesanded Vabariigi Valitsuse korralduse ettevalmistamisel. Ministeerium korraldab korralduse eelnõu koostamise, selle kooskõlastamise Kaitseministeeriumiga ning Vabariigi Presidendi nõusoleku saamise.

Eelnõu §-ga 3 sätestatakse kaasamise otsustamine. **Lõike 1 punktides 1–3** sätestatakse Kaitseväge ja Kaitseliidu riiklikku järelevalvesse kaasamise otsustajad sõltuvalt sellest, kas kaasamine toimub riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega või ilma selle volitusega. Ilma nimetatud volitusega Kaitseväge kaasamise otsustab Kaitseväge juhataja või tema volitatud ülem ning Kaitseliidu kaasamise Kaitseliidu ülem või tema volitatud isik. Kui Kaitsevägi või Kaitseliit kaasatakse riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega, otsustab kaasamise Vabariigi Valitsus Vabariigi Presidendi nõusolekul.

Lõikes 2 sätestatakse ilma riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega tehtava kaasamise või kaasamisest keeldumise otsuse vorm ning kaasamise otsuse minimaalne sisu. Otsus vormistatakse kirjalikult. Kaasamise otsuses märgitakse vähemalt kaasamise õiguslik alus ja ülesanne, kaasatavate isikute koguarv või selle ülempiir igal ajal, kaasatavate vahendite kirjeldus ja hulk, kaasamise tähtaeg ning ülesande täitmise piirkond või muu ruumiline või tehniline ulatus, kui see on asjakohane. Nende andmete esitamine tagab, et kaasamise ulatus ja tingimused on otsuses üheselt kindlaks määratud.

Lõikes 3 nähakse kiireloomulise olukorra jaoks ette erand lõikes 2 sätestatud kirjaliku vormi nõudest. Kui inimesi, vara või keskkonda ähvardava ohu tõttu on Kaitseväge või Kaitseliitu vaja kaasata viivitamata, võib ilma riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega kaasamise otsuse teha muus vormis. Sellisel juhul tuleb otsus kirjalikult vormistada niipea kui võimalik. Erand kohaldub üksnes lõike 1 punktides 1 ja 2 nimetatud kaasamisele ega kohaldu riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega kaasamisele, mille otsustab Vabariigi Valitsus Vabariigi Presidendi nõusolekul.

Lõikes 4 sätestatakse riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega kaasamise otsuse vorm ja menetlemise kord. Sellise kaasamise otsustab KorS § 82³ lõike 1 punkti 3 kohaselt Vabariigi Valitsus Vabariigi Presidendi nõusolekul ning otsus vormistatakse Vabariigi Valitsuse korraldusega. Riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega otsus vormistatakse Vabariigi Valitsuse korraldusega, mis esitatakse Vabariigi Valitsusele. Vabariigi Valitsuse korralduse eelnõu esitatakse otsustamiseks sõjalise riigikaitse korraldamise valdkonna eest vastutava ministri kooskõlastusel ja Vabariigi Presidendi nõusolekul. Seega Vabariigi Valitsuse korralduse eelnõu valmistab ette ja esitab kooskõlastamiseks Kaitseministeeriumile see ministeerium, kelle valitsemisalasse kaasamist taotlenud

korrakaitseorgan kuulub. Vabariigi Valitsus otsustab Kaitseväe ja Kaitseliidu kaasamise kaitseministri kooskõlastuse ja Vabariigi Presidendi nõusoleku alusel.

Lõikes 5 sätestatakse kaasamise otsusest teavitamise kord. Kui kaasamise otsuse teeb lõike 1 punktis 1 või 2 nimetatud organ, teavitatakse kaasamise või kaasamisest keeldumise otsusest viivitamata kaasamist taotlenud asutust ja Kaitseministeeriumi. Teavitamine tagab, et kaasamist taotlenud korrakaitseorgan saab viivitamata teada taotluse lahendamisest ning Kaitseministeeriumil on ülevaade Kaitseväe ja Kaitseliidu riiklikku järelevalvesse kaasamisest. Lõike 1 punktis 3 nimetatud ehk riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega kaasamise otsusest teavitatakse viivitamata Riigikogu juhatus ja Riigikogu riigikaitsekomisjoni esimeest. Nimetatud teavitamiskohustus tuleneb KorS § 82³ lõikest 2.

Lõigetes 6 ja 7 sätestatakse kaasamise ennetähtaegse lõpetamise ja pikendamise tingimused.

Lõike 6 kohaselt võib kaasamise otsustanud organ Kaitseväe või Kaitseliidu kaasamise enne tähtaega lõpetada, kui kaasamise jätkumine takistaks märkimisväärselt Kaitseväe või Kaitseliidu põhiülesannete täitmist. Enne kaasamise lõpetamist tuleb sellest teavitada korrakaitseorganit. Säte vastab KorS § 82³ lõikele 5 ning võimaldab lõpetada kaasamise olukorras, kus selle jätkamine hakkaks põhjendamatult mõjutama Kaitseväe või Kaitseliidu põhiülesannete täitmist.

Lõike 7 kohaselt võib Kaitseväe ja Kaitseliidu kaasamist pikendada kuni 30 päeva kaupa. Pikendamisel tuleb uuesti järgida nii KorSis kui ka määruses sätestatud kaasamise tingimusi ja korda. Säte vastab KorS § 82³ lõikele 4, mille kohaselt võib Kaitseväge ja Kaitseliitu kaasata kuni 30 päevaks ning kaasamist võib pikendada kuni 30 päeva kaupa. See tähendab, et pikendamine ei ole automaatne, vaid enne iga pikendamist tuleb uuesti hinnata kaasamise eelduste täidetust ja järgida kaasamise otsustamiseks ette nähtud menetlust.

Eelnõu §-ga 4 sätestatakse kaasatud kaitseväelaste ja Kaitseliidu liikmete alluvus.

Lõikes 1 sätestatakse kaasatud kaitsevaelase või Kaitseliidu liikme alluvus ülesande täitmisel. Kaasamise otsuses määratakse, kas kaasatud isik allutatakse vahetult ülesande täitmise eest vastutavale korrakaitseorgani ametnikule või Kaitseväe või Kaitseliidu käsuõigusega ülemale või juhile, kes saab ülesande täitmiseks korraldusi korrakaitseorganilt (**punktid 1 ja 2**). Säte täpsustab KorS § 82¹ lõikes 3 sätestatud alluvust ning võimaldab valida ülesande iseloomust ja kaasatud üksuse korraldusest lähtuva sobiva juhtimise. Mõlemal juhul toimub riikliku järelevalve ülesande täitmine korrakaitseorgani juhtimisel. Punktis 2 sätestatud erisus võib olla asjakohane näiteks juhul, kui kaasav korrakaitseorgan ei saa päästesündmuse lahendamisel kohapeal viibida ning puudub korrakaitseorgani ametnik, kellele kaasatud kaitseväelased või Kaitseliidu liikmed saaks vahetult allutada. Sellisel juhul täidavad kaasatud isikud ülesannet Kaitseväe või Kaitseliidu käsuõigusega ülema või juhi kaudu, kes saab ülesande täitmiseks korraldusi korrakaitseorganilt.

Lõikes 2 sätestatakse, et käsuõigusega ülema või juhi määrab vastavalt Kaitsevägi või Kaitseliit. Säte täpsustab alluvust olukorras, kus kaasatud kaitseväelased või Kaitseliidu liikmed ei allu ülesande täitmisel vahetult korrakaitseorgani ametnikule, vaid tegutsevad Kaitseväe või Kaitseliidu käsuõigusega ülema või juhi kaudu. Sellisel juhul määrab Kaitsevägi või Kaitseliit isiku, kellel on kaasatud isikute suhtes käsuõigus ja kes saab ülesande täitmiseks korraldusi korrakaitseorganilt.

Lõikes 3 sätestatakse juhud, mil ülesannet täitval kaitseväelasel või Kaitseliidu liikmel on õigus ülesande täitmiseks antud korralduse täitmisest keelduda. Korralduse täitmisest võib keelduda, kui selle täitmine võib seada ebaproportsionaalsesse ohtu kaitseväelase või Kaitseliidu liikme või tema alluvate elu või tervise või Kaitseväe või Kaitseliidu vara või kui korralduse täitmine eeldab teadmisi, oskusi, väljaõpet, füüsilisi võimeid või tervises seisundit, mida korralduse saajal ei ole (**punktid 1 ja 2**). Sätte eesmärk on vältida olukorda, kus riikliku järelevalve ülesande täitmiseks antud korraldus ületab kaasatud isiku tegelikku väljaõpet või võimekust või põhjustab ülesande eesmärgiga võrreldes ebaproportsionaalse ohu.

Lõikes 3 sätestatud korralduse täitmisest keeldumise alused ei asenda Kaitseväe korralduse seaduses (edaspidi KKS) sätestatud käsu regulatsiooni. Vastavalt KKS § 29 lõigetele 2 ja 3 peab käsk olema kooskõlas seaduste ja nende alusel kehtestatud õigusaktidega ega tohi ületada käsu andja käsuõiguse ulatust. KKS §-s 33 sätestatakse tühise käsu alused ja sellise käsu täitmise kord ning §-s 34 keelatud käsu alused ja täitmise kord. KKS § 33 sätestab tühise käsu alused (lg 1), keelu sellist käsku anda (lg 2), põhimõtte, et tühist käsku ei pea täitma (lg 3), ning tühisest käsust ette kandmise korra (lg 4). KKS § 34 reguleerib keelatud käsu aluseid (lg 1), kohustust keelatud käsk täita (lg 2) ning keelatud käsust ette kandmise korda pärast täitmist (lg 3). Kaitseliidu liikme suhtes kohaldatakse vastavalt Kaitseliidu seaduses sätestatud käsu regulatsiooni. KaLS § 38 sätestab juhud, mil käsu saajal on õigus käsu täitmisest keelduda, sealhulgas juhul, kui käsk on vastuolus seadusega, ületab käsuandja pädevust, nõuab teo tegemist, milleks käsu saajal puudub õigus, või on põhjendamatult ohtlik käsu saaja või teiste isikute elule, tervisele või varale (KaLS § 1 lõige 1 punktid 1-8).

Lõikes 4 sätestatakse korralduse täitmisest keeldumise põhjendamise ja teavitamise kohustus. Kui kaitseväelane või Kaitseliidu liige keeldub lõikes 3 sätestatud alusel korralduse täitmisest, peab ta põhjendama keeldumist korralduse andjale ning teavitama sellest viivitamata oma vahetut ülemat. Vahetu ülema teavitamine tagab, et Kaitseväel või Kaitseliidul on viivitamata teave ülesande täitmist mõjutavast asjaolust.

Eelnõu §-ga 5 sätestatakse riiklikku järelevalvesse kaasatud kaitseväelase ja Kaitseliidu tegevliikme eritunnuse kirjeldus ja kasutamise nõuded. Eritunnuse eesmärk on võimaldada eristada riikliku järelevalve ülesannet täitvat kaitseväelast või Kaitseliidu tegevliiget teistest Kaitseväe ja Kaitseliidu liikmetest ning teha tema osalemine korrakaitseorgani ülesande täitmisel isikutele

selgelt äratuntavaks. **Lõigete 1 ja 2** kohaselt kannab riiklikku järelevalvesse kaasatud kaitseväelane või Kaitseliidu tegevliige vormiriietust koos ohutusvestiga. Nõue lähtub KorS § 82² lõikest 2, mille kohaselt peab kaasatud kaitseväelane ja Kaitseliidu tegevliige kandma ülesande täitmisel vormiriietust koos eritunnusega. Ohutusvesti kandmise eesmärk on suurendada kaasatud isiku märgatavust ning võimaldada tuvastada, millised isikud osalevad riikliku järelevalve ülesande täitmisel. **Lõigetes 3 ja 4** sätestatakse ohutusvestil kasutatava eritunnuse nõuded. Nõuete eesmärk on tagada, et riikliku järelevalve ülesande täitmisse kaasatud kaitseväelane või Kaitseliidu tegevliige oleks ülesande täitmisel selgelt äratuntav.

Lõikes 5 sätestatakse KorS § 82² lõikes 3 ette nähtud võimalus loobuda ülesande iseloomust tuleneval erandjuhul korrakaitseorgani loal vormiriietuse kandmisest ja eritunnuse kasutamisest. Erand võib olla põhjendatud eelkõige juhul, kui ülesande täitmise viisist tulenevalt ei täida vormiriietus ja eritunnus oma tavapärasest eristamis- ja äratundmisfunktsiooni. Näiteks võib Kaitseväe või Kaitseliidu kaasamisel ühiskonna toimimise seisukohast olulise võrgu- ja infosüsteemi kaitsmisse toimuda ülesande täitmine infosüsteemis või muus tehnilises keskkonnas, kus vormiriietuse ja eritunnuse kandmine ei aita kaasatud isikut ülesande täitjana tuvastada ning selle nõudmine ei ole seetõttu otstarbekas. Samuti võib erand olla põhjendatud muu ülesande puhul, mille iseloomust tulenevalt võib vormiriietuse või eritunnuse kasutamine takistada ülesande eesmärgipärasest täitmist. Erandi kohaldamise üle otsustab korrakaitseorgan, kelle loata vormiriietuse kandmisest ja eritunnuse kasutamisest loobuda ei või.

Eelnõu §-s 6 sätestatakse riiklikus järelevalves kasutatava Kaitseväe või Kaitseliidu sõiduki tähistamise nõuded. **Lõikes 1** sätestatakse, et riiklikus järelevalves kasutatav Kaitseväe või Kaitseliidu sõiduk tähistatakse eritunnusega. Nõue lähtub KorS § 82² lõikest 2, mille kohaselt peab kaasatud kaitseväelase või Kaitseliidu tegevliikme kasutatav sõiduk olema tähistatud eritunnusega. Tähistuse eesmärk on võimaldada eristada riikliku järelevalve ülesande täitmisel kasutatavat Kaitseväe või Kaitseliidu sõidukit nende muudeks ülesanneteks kasutatavatest sõidukitest.

Lõigetes 2–4 sätestatakse sõidukil kasutatava eritunnuse kujunduse ja paigutuse nõuded. Nõuete eesmärk on tagada tähistuse ühetaolisus, nähtavus ja loetavus ning seeläbi võimalus tuvastada, et sõidukit kasutatakse riikliku järelevalve ülesande täitmisel.

Lõikes 5 sätestatakse KorS § 82² lõikes 3 ette nähtud võimalus erandjuhul loobuda ülesande iseloomust tuleneval, sealhulgas sõltuvalt ka ülesande aegkriitilisusest, korrakaitseorgani loal sõiduki eritunnuse kasutamisest. Erand võib olla põhjendatud juhul, kui sõiduki tähistamine ei ole konkreetse ülesande täitmise viisi arvestades vajalik või võib takistada ülesande eesmärgipärasest täitmist.

Eelnõu §-s 7 sätestatakse riiklikku järelevalvesse kaasatavate kaitseväelaste ja Kaitseliidu liikmete väljaõppe korraldus ning riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega kaasatavate kaitseväelaste ja Kaitseliidu tegevliikmete väljaõppe õpiväljundid.

Lõikes 1 sätestatakse riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega kaasatava kaitsevälase või Kaitseliidu liikme ülesandepõhise juhendamise nõue. Kuna sellisel kaasamisel ei anta kaasatud isikule õigust kohaldada riikliku järelevalve meetmeid ega vahetut sundi, ei ole vajalik lõigetes 2 ja 3 sätestatud väljaõppe läbimine. Enne ülesande täitmisele asumist peab kaasatud isik siiski teadma, millist ülesannet ta täidab, kellele ta ülesande täitmisel allub ning milliseid ohutusnõudeid tuleb järgida. Juhendamise korraldab kaasav korrakaitseorgan, kelle ülesande täitmisse Kaitseväge või Kaitseliit kaasatakse ning kellel on seetõttu vajalik teave konkreetse ülesande ja selle täitmise tingimuste kohta.

Lõikes 2 sätestatakse riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega kaasatava kaitsevälase ja Kaitseliidu tegevliikme väljaõppe korraldus. KorS § 82² lõike 1 kohaselt võib sellise volitusega kaasata üksnes kaitsevälase või Kaitseliidu tegevliikme, kes on läbinud riiklikku järelevalvesse kaasamise väljaõppe ning omandanud asjaomase ülesande täitmiseks ning riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamiseks vajalikud teadmised, oskused ja hoiakud. Väljaõppe korraldab kaasav korrakaitseorgan koostöös Kaitseväge või Kaitseliiduga. Korrakaitseorgani osalemine väljaõppe korraldamisel on vajalik, kuna väljaõppe peab vastama ülesandele ning kaasatud isikule antavatele riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitustele. Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamine väljaõppe korraldamisse võimaldab arvestada kaasatavate isikute olemasolevaid teadmisi, oskusi ja väljaõpet ning vältida juba omandatud teadmiste ja oskuste põhjendamatut kordamist.

Lõikes 3 sätestatakse riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega kaasatava kaitsevälase ja Kaitseliidu tegevliikme väljaõppe minimaalsed õpiväljundid. Õpiväljundid täpsustavad teadmisi, oskusi ja hoiakuid, mis peavad olema omandatud enne sellise volitusega riiklikku järelevalvesse kaasamist. Väljaõppe tulemusena peab kaitsevälane või Kaitseliidu tegevliige tundma kaasamise õiguslikke aluseid, talle antud ülesannet, oma pädevuse piire ja alluvuse korraldust ning teadma talle antud riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volituste aluseid, ulatust ja piire. Kaasatud isik peab seega mõistma, millisel õiguslikul alusel ja millise ülesande täitmiseks ta tegutseb ning milliseid volitusi ja millises ulatuses tal ülesande täitmisel kasutada lubatakse.

Lisaks õiguslastele teadmistele peab väljaõppe andma praktilise oskuse kohaldada lubatud riikliku järelevalve meetmeid ja vahetut sundi õiguspäraselt, proportsionaalselt ja ohutult ning kasutada ülesande täitmisel lubatud erivahendeid ja relvi ohutult ja õiguspäraselt. Üksnes meetmete ja vahetu sunni kohaldamise aluste teadmisest ei piisa, vaid kaasatud isik peab oskama hinnata konkreetset olukorda, valida eesmärgi saavutamiseks sobiva ja proportsionaalse tegutsemisviisi ning kasutada talle lubatud vahendeid viisil, mis väldib põhjendamatut kahju isikutele ja varale.

Väljaõppe peab samuti tagama, et kaasatud isik tunneb korrakaitseorganiga koostöö, teabevahetuse ja tegevuse dokumenteerimise korda. See on vajalik, et kaasatud isik oskaks ülesannet täita talle määratud alluvuskorralduse kohaselt, edastada ülesande täitmiseks vajalikku teavet ning

dokumenteerida oma tegevust kohaldatavate nõuete järgi. Õpiväljundid hõlmavad ka ülesande täitmisel vajalikku hoiakut. Kaitseväelane või Kaitseliidu tegevliige peab tegutsema seaduslikkuse ja proportsionaalsuse põhimõtet järgides ning austama inimväärikust ja põhiõigusi. Riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamisega võib kaasneda isiku õiguste oluline riive, mistõttu peab kaasatud isik suutma oma tegevuses hinnata sekkumise vajalikkust ja ulatust ning hoiduma põhjendamatust või ülemäärasest sekkumisest.

Eelnõu §-s 8 sätestatakse riiklikku järelevalvesse kaasamiseks vajaliku väljaõppe ja kaasamisega seotud kulu hüvitamise kord.

Lõikes 1 sätestatakse, et Kaitsevägele või Kaitseliidule hüvitatakse konkreetse riiklikku järelevalvesse kaasamise vajadusest tingitud eelnõukohase § 7 kohase väljaõppega ning riiklikku järelevalvesse kaasamisega seotud otsene mõistlik kulu. Hüvitamisele kuulub seega kulu, mis on vahetult seotud konkreetseks kaasamiseks vajaliku ettevalmistuse või kaasamisega ning mida ei oleks ilma selle kaasamiseta tekkinud. Otsese mõistliku kulu põhimõte vastab senises kaasamise regulatsioonis kasutatud lahendusele. Võrreldes senise regulatsiooniga hõlmab hüvitatav kulu sõnaselgelt ka konkreetse kaasamise vajadusest tingitud väljaõppe kulu. See on vajalik, kuna riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega kaasamise eelduseks on nõuetekohase väljaõppe läbimine. Hüvitamisele ei kuulu siiski kogu Kaitseväge või Kaitseliidu tavapärase väljaõppe kulu, vaid üksnes selline otsene mõistlik kulu, mis on tingitud konkreetsest riiklikku järelevalvesse kaasamise vajadusest.

Lõikes 2 sätestatakse kulu hüvitamise taotluse esitamise kord ja tähtaeg. Taotluse esitab Kaitseväge või Kaitseliit kaasavale korrakaitseorganile 30 päeva jooksul väljaõppe lõppemisest või kaasamise tähtaja lõppemisest.

Lõikes 3 sätestatakse kulu katmise põhimõte. Kaasav korrakaitseorgan hüvitab kulu oma eelarvest või selle katmiseks taotletakse vahendeid Vabariigi Valitsuse reservist riigieelarve seaduse § 58 alusel kehtestatud korras. Lahendus lähtub põhimõttest, et kaasamisega seotud kulu kannab eelkõige asutus, kelle riikliku järelevalve ülesande täitmiseks Kaitseväge või Kaitseliit kaasatakse.

Lõikes 4 sätestatakse Kaitseliidu liikmele kaasamise käigus tekkinud kulu hüvitamise erikord. Kaitseliidu liikmele hüvitatakse tema isiklikult kantud kulu Kaitseliidu seaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktis sätestatud alustel ja korras. Määrusega seni kehtinud regulatsiooni ei muudeta.

Eelnõu § 9 on jõustumissäte. Määrus jõustub 1. oktoobril 2026.

3. Eelnõu terminoloogia

Eelnõus ei ole kasutatud uusi termineid.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõul puudub kokkupuude Euroopa Liidu õigusega.

5. Määruse mõjud

Määrusega koondatakse senine eri õigusaktides paiknev regulatsioon ühte rakendusakti ning kehtestatakse KorS §-des 82¹–82³ sätestatud kaasamise regulatsiooni rakendamiseks ühtne kord. Sealjuures Kaitseväge ja Kaitseliidu kaasamisega seotud põhimõtteid võrreldes hetkel kehtiva regulatsiooniga oluliselt ei muudeta. Määruse peamine mõju avaldub riigi julgeolekule ning riigiasutuste korraldusele ja töökorraldusele. Määruse rakendamisega ei kaasne eeldatavalt olulist sotsiaalset ega demograafilist mõju, mõju majandusele, elu- ja looduskeskkonnale ega regionaalarengule. Võimalik mõju nendes valdkondades võib avalduda üksnes konkreetse ohu või kriisiolukorra lahendamisel ning sõltub eelkõige sündmuse asjaoludest ja olemusest.

Mõju riigi julgeolekule ja riigikaitsele on positiivne. Määrusega kehtestatav ühtne kaasamise kord võimaldab korrakaitseorganil kasutada seaduses sätestatud tingimustel Kaitseväge ja Kaitseliidu isikkoosseisu, vahendeid ja võimeid olukorras, kus korrakaitseorgan ei suuda oma ülesannet ise ega muude tema käsutuses olevate võimalustega õigel ajal või piisavalt tulemuslikult täita. Sellega suureneb riigi võime täita KorS § 82¹ lõikes 2 nimetatud riikliku järelevalve ülesandeid, sealhulgas lahendada nii päästesündmusi ja teha demineerimistöid, lahendada kriisiolukordi, korraldada liiklust ja tagada turvalisust, valvata riigipiiri, kaitsta isikuid ja objekte, kaitsta ühiskonna toimimise seisukohast olulisi võrgu- ja infosüsteeme. Samas võib Kaitseväge või Kaitseliidu ulatuslik või pikaajaline kaasamine vähendada ajutiselt nende võimet täita põhiülesandeid. Seda riski vähendab kohustus hinnata enne kaasamist selle mõju põhiülesannete täitmisele ning võimalus kaasamine enne tähtaja lõppu lõpetada, kui selle jätkumine hakkab põhiülesannete täitmist märkimisväärselt takistama. Seetõttu võimaldab määrus kasutada Kaitseväge ja Kaitseliidu võimeid riikliku järelevalve ülesannete täitmisel viisil, mis arvestab samaaegselt riigi sõjalise kaitse vajadusega.

Mõju riigiasutuste töökorraldusele ja halduskoormusele

Määrusel on otsene mõju riigiasutuste töökorraldusele. Peamised mõjutatud asutused on Politsei- ja Piirivalveamet, Kaitsepolitseiamet, Päästeamet, Riigi Infosüsteemi Amet, muud asjaomast riikliku järelevalve ülesannet täitvad kriisiolukorra lahendamise eest vastutavad asutused, Kaitseväge, Kaitseliit.

Täiendav töökoormus tekib eelkõige konkreetse kaasamisvajaduse korral. Korrakaitseorgan peab koostama kaasamise taotluse, põhjendama kaasamise vajadust ning määratlema taotletava kaasamise ulatuse. Kaitseväge või Kaitseliit peab omakorda hindama oma võimekust ülesannet täita ning kaasamise mõju põhiülesannete täitmisele. Riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega kaasamise korral peab korrakaitseorgan koostöös Kaitseväge või

Kaitseliiduga korraldama ka nõutava väljaõppe. Väljaõppe vajadus ja maht sõltuvad täidetavast ülesandest, kaasatud isikule antavatest volitustest ning tema olemasolevatest teadmistest ja oskustest.

Kuna Kaitseväge ja Kaitseliidu kaasamine toimub üksnes vajaduse korral, ei ole võimalik ette kindlaks määrata kaasamiste arvu ega nendega seotud töökoormuse täpset suurenemist. Mõju on seetõttu juhtumipõhine. Samas aitab ühtse menetluskorra kehtestamine vähendada kaasamisega seotud korralduslikku ebaselgust ning võimaldab asutustel vajalikud tegevused, vastutuse ja teabevahetuse ette selgemalt korraldada.

6. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulu

Määruse rakendamisega ei ole seotud lisategevusi. Määruse jõustumisega ei kaasne automaatselt kulu ega tulu. Kulu riigieelarvele võib tekkida ainult siis, kui käesoleva määruse alusel otsustatakse Kaitseväge või Kaitseliitu kaasata. Selle kulu suurus peab taotleja suutma kaasamist taotledes prognoosida.

7. Määruse jõustumine

Määrus jõustub 1. oktoobril 2026 samaaegselt volitusnormi jõustumisega.

8. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Määrus esitatakse kooskõlastamiseks eelnõude infosüsteemi kaudu Siseministeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumile, Justiits- ja Digiministeriumile, Rahandusministeriumile, Kliimaministeriumile ning Riigikantseleile ja arvamuse andmiseks Kaitsevägele, Päästeametile, Riigi Infosüsteemide Ametile, Välisluureametile, Kaitseliidule, Kaitseressursside Ametile ja Riigi Kaitseinvesteeringute Keskusele.